

Tăng cường phối hợp giữa các chương trình KH&CN góp phần phục vụ phát triển bền vững Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ

GS.TS Nguyễn Tuấn Anh, TSKH Bạch Quốc Khang

Ban chủ nhiệm Chương trình KH&CN phục vụ xây dựng nông thôn mới

Chương trình khoa học và công nghệ (KH&CN) phục vụ xây dựng nông thôn mới và 3 Chương trình KH&CN phục vụ phát triển bền vững vùng (Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ) được phê duyệt thực hiện với những mục tiêu và nội dung cụ thể. Tuy nhiên, trước yêu cầu phát triển bền vững các vùng Tây Bắc, Tây Nguyên, Tây Nam Bộ, các chương trình KH&CN cần có sự phối hợp, lồng ghép nhằm sử dụng có hiệu quả nguồn lực và đề xuất những cơ chế, chính sách, giải pháp công nghệ thiết thực, hiệu quả phục vụ xây dựng nông thôn mới và phát triển kinh tế - xã hội bền vững của các vùng.

Nhu cầu thực tiễn

Là nước nông nghiệp với gần 70% dân cư sống ở nông thôn, vai trò của nông nghiệp, nông dân, nông thôn trong phát triển kinh tế - xã hội nước ta là vô cùng quan trọng. Phát triển nông thôn là nền tảng để phát triển toàn diện nông nghiệp, giải quyết căn bản các vấn đề về nông dân, tạo nên những trụ đỡ về kinh tế, chính trị, xã hội cho đất nước. Vì thế nông nghiệp, nông dân, nông thôn là đối tượng xuyên suốt của nhiều chương trình KH&CN, với những lĩnh vực nghiên cứu khác nhau trên quy mô rộng lớn, nhằm phát triển một cách toàn diện cả kinh tế, văn hóa và xã hội ở nông thôn.

Xây dựng nông thôn mới gắn với tái cơ cấu ngành nông nghiệp trong giai đoạn 2010-2020 là cuộc vận động lớn, được đưa vào Chương trình mục tiêu quốc gia đặc biệt có tính tổng hợp để triển khai thực hiện Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 5/8/2008 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa X về nông nghiệp, nông dân, nông thôn. Phát triển nông nghiệp bền vững và xây dựng

nông thôn mới trong bối cảnh biến đổi khí hậu và mở rộng hội nhập quốc tế đã và đang tiếp tục đặt ra những yêu cầu ngày càng lớn, cần có sự vào cuộc kịp thời của KH&CN, giúp tháo gỡ các rào cản, điểm nghẽn, tạo ra những động lực mới, giải pháp mới cho phát triển.

Chương trình KH&CN phục vụ xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2011-2015 và giai đoạn 2016-2020 được Chính phủ phê duyệt tại các Quyết định số 27/QĐ-TTg ngày 5/01/2012 và Quyết định số 45/QĐ-TTg ngày 12/1/2017 là để đáp ứng kịp thời những đòi hỏi cấp bách đó. Nội dung của Chương trình sẽ tập trung vào nghiên cứu, đề xuất bổ sung, hoàn thiện cơ sở lý luận của mô hình nông thôn mới; cơ chế, chính sách, giải pháp KH&CN xây dựng nông thôn mới; xây dựng một số mô hình nông thôn mới trên cơ sở ứng dụng kết quả nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ; xây dựng nội dung, tổ chức các chương trình đào tạo, tập huấn cho các đối tượng có liên quan đến xây dựng nông thôn mới. Các

kết quả nghiên cứu của Chương trình nhằm góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động của Ban Chỉ đạo Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới; thúc đẩy quá trình phấn đấu đạt các tiêu chí nông thôn mới, nâng cao nhận thức và trình độ ứng dụng KH&CN của người dân trong quá trình xây dựng nông thôn mới.

Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ là ba vùng đặc biệt quan trọng đối với kinh tế, xã hội, an ninh, quốc phòng của cả nước, mà nền tảng, trụ đỡ phát triển ở các vùng này đều là nông nghiệp, nông dân, nông thôn khu vực miền núi, biên giới, vùng dân tộc thiểu số. Chính vì thế, giữa các chương trình KH&CN phục vụ phát triển kinh tế - xã hội của ba vùng (Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ) và Chương trình KH&CN phục vụ xây dựng nông thôn mới có những điểm tương đồng về mục tiêu và nội dung nghiên cứu.

Trong thời gian vừa qua, các Chương trình KH&CN nêu trên đã tiến hành thực hiện hơn 200 đề tài, dự án, về cơ bản đã triển

Mô hình phát triển dược liệu Đường quy tại Hà Giang.

khai thực hiện đầy đủ các nội dung được giao, bước đầu đáp ứng các mục tiêu đề ra, có những kết quả thiết thực cả về nghiên cứu cơ bản và nghiên cứu ứng dụng, nghiên cứu cơ sở lý luận, cơ chế, chính sách và giải pháp công nghệ, tiến bộ kỹ thuật, xây dựng mô hình trình diễn, góp phần tạo ra các luận cứ khoa học, đề xuất cơ chế, chính sách, giải pháp KH&CN cho phát triển kinh tế - xã hội các vùng, phục vụ xây dựng nông thôn mới gắn với

tái cơ cấu bền vững ngành nông nghiệp.

Riêng Chương trình KH&CN phục vụ xây dựng nông thôn mới đã triển khai thực hiện 68 nhiệm vụ, trong đó 32 đề tài, dự án có kết quả có thể áp dụng chung cho cả ba vùng và một số đề tài, dự án phục vụ trực tiếp từng vùng. Chương trình đã thu hút được nhiều doanh nghiệp góp vốn tham gia thực hiện các đề tài, dự án, chiếm tỷ lệ gần 45% tổng số kinh phí của Chương trình giai

đoạn 2011-2015; chuyển giao gần 150 quy trình, giải pháp công nghệ, xây dựng hơn 130 mô hình ứng dụng KH&CN vào sản xuất, 50 mô hình liên kết giữa doanh nghiệp và nông dân theo chuỗi giá trị; phát hành 26 sổ tay, sách hướng dẫn cho nông dân; tổ chức đào tạo, tập huấn cho hơn 6.000 lượt cán bộ kỹ thuật địa phương và nông dân; tham gia đào tạo nhiều nghiên cứu sinh tiến sỹ và học viên cao học.

Chính vì giữa các Chương trình KH&CN nêu trên có những điểm chung về mục tiêu và nội dung, các kết quả nghiên cứu, chuyển giao có tính bổ trợ lẫn nhau, nên cần có sự phối hợp triển khai thực hiện để phát huy có hiệu quả nguồn lực của các Chương trình, phục vụ phát triển bền vững kinh tế - xã hội nói chung và xây dựng nông thôn mới gắn với tái cơ cấu ngành nông nghiệp nói riêng ở các vùng.

Những vấn đề cần tăng cường phối hợp giữa các Chương trình KH&CN

Trên cơ sở mục tiêu, nội dung của 4 Chương trình KH&CN nêu trên và thực tiễn đặt ra, việc lồng ghép, phối hợp thực hiện giữa các Chương trình cần tập trung vào những nhóm vấn đề chính sau:

Về xây dựng luận cứ khoa học cho phát triển bền vững các vùng: Để thực hiện vấn đề cần tập trung làm rõ quan điểm, mô hình, định hướng, hệ giải pháp và bộ chỉ số phát triển bền vững các vùng trong bối cảnh biến đổi khí hậu và hội nhập quốc tế.

Về thể chế quản lý xã hội nông thôn: Cần nghiên cứu đề xuất các giải pháp nhằm phát huy năng lực quản lý của bộ máy hành chính địa phương; nâng cao khả năng tiếp cận pháp luật của cư dân nông thôn.

Về an sinh và tổ chức xã hội: Cần tập trung nghiên cứu vai trò của các chủ thể an sinh mới bên cạnh các chủ thể an sinh truyền thống; các hình thức trợ giúp và bảo đảm xã hội đối với cư dân nông thôn ở 3 vùng, đặc biệt là đồng bào dân tộc thiểu số; các giải pháp nâng cao độ bao phủ của bảo hiểm y tế tự nguyện... Đồng thời, cần có những nghiên cứu về các tổ chức cơ bản của đời sống nông thôn ở Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ như thôn/bản/ấp, gia đình; sự biến đổi cấu trúc của các tổ chức này dưới tác động từ quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa; vấn đề bình đẳng giới và phòng chống bạo lực gia đình.

Về an ninh trật tự và văn hóa: Tây Bắc, Tây Nguyên, Tây Nam Bộ là các vùng có tầm quan trọng chiến lược về nhiều mặt, nhưng đang tiềm ẩn nhiều vấn đề về an ninh trật tự xã hội do những đặc điểm địa chính trị và văn hóa tộc người. Vì thế công tác quản lý xã hội, quản lý an ninh trật tự đặt ra rất nhiều vấn đề. Cần bổ sung các nghiên cứu có liên quan tới xây dựng môi trường quản lý phát huy được sức mạnh tổng hợp của hệ thống chính trị và nhân dân, củng cố và phát triển các mô hình tự quản về an ninh trật tự xã hội. Trong phát triển văn hóa cần tập trung nghiên cứu các giải pháp bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống, đặc biệt là tác động của văn hóa truyền thống đối với việc tổ chức sản xuất của nông hộ; những đặc thù của văn hóa nông thôn mới tại 3 vùng, xây dựng các chuẩn mực và giá trị văn hóa mới phù hợp với mục tiêu phát triển bền vững nông thôn.

Về thể chế nông nghiệp: Cần tiếp tục nghiên cứu các giải pháp, mô hình chuyển đổi thành công,

hiệu quả hợp tác xã kiểu mới; cơ chế, chính sách thu hút doanh nghiệp đầu tư vào nông nghiệp; vai trò và cơ hội phát triển bền vững của kinh tế nông hộ trong bối cảnh mới gắn với tổ chức lại sản xuất của nông dân, tập trung đất nông nghiệp phát triển sản xuất hàng hóa quy mô lớn theo chuỗi liên kết giá trị với doanh nghiệp thông qua hợp tác xã, phù hợp với điều kiện của Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ.

Về phát triển sản xuất gắn với bảo vệ môi trường, phục vụ tái cơ cấu ngành nông nghiệp: Cần có những dự án xây dựng mô hình liên kết sản xuất trồng trọt, chăn nuôi, thủy sản, ngành nghề nông thôn gắn với phát huy vai trò của doanh nghiệp và cộng đồng cư dân trong xử lý ô nhiễm môi trường. Các nhiệm vụ nghiên cứu, chuyển giao của các chương trình KH&CN cần hỗ trợ thực hiện kế hoạch cơ cấu lại ngành nông nghiệp giai đoạn 2017-2020 đã được Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn trình Thủ tướng Chính phủ phê duyệt, trong đó có định hướng tái cơ cấu của 3 vùng theo hướng chất lượng, hiệu quả và bền vững.

Đặc biệt, đối với Tây Nam Bộ, thực hiện chủ trương của Chính phủ về phát triển bền vững, thích ứng với biến đổi khí hậu, cần tập trung nguồn lực KH&CN, nhằm biến khu vực này “từ vùng trũng về KH&CN thành thung lũng của sáng tạo với nền nông nghiệp đa chức năng, ứng dụng mạnh mẽ công nghệ cao, kỹ thuật tiên tiến vào sản xuất nông nghiệp, thích ứng với môi trường nhiễm mặn, khan hiếm nước ngọt và phù sa”.

Ở cả 3 vùng cần ưu tiên nghiên cứu đề xuất những cơ chế, chính sách của Trung ương và địa phương còn thiếu, hoặc chưa có

được tác động ở mức cần thiết để kịp thời tháo gỡ những khó khăn trong sản xuất và tiêu thụ nông sản của nông dân, doanh nghiệp, hợp tác xã; chuyển giao các giải pháp KH&CN phục vụ phát triển bền vững vùng, thúc đẩy sản xuất các nông sản chủ lực quy mô hàng hóa chất lượng cao; chủ động phòng chống thiên tai, ứng phó hiệu quả với biến đổi khí hậu.

*
* *

Để việc lồng ghép nguồn lực, phối hợp triển khai thực hiện giữa Chương trình KH&CN phục vụ xây dựng nông thôn mới với ba Chương trình KH&CN vùng phục vụ phát triển nông nghiệp, nông thôn đạt hiệu quả, đề nghị Ban Chỉ đạo Trung ương các Chương trình mục tiêu quốc gia giai đoạn 2016-2020, lãnh đạo các bộ, ngành quan tâm chỉ đạo sâu sát, tạo cơ chế và điều kiện thuận lợi cho các Ban chủ nhiệm của 4 Chương trình KH&CN cùng các địa phương chủ động triển khai các nhiệm vụ; cho phép kéo dài thời hạn thực hiện một số Chương trình KH&CN vùng để có sự tương đồng về mốc kết thúc (thống nhất đến 2020), tạo điều kiện cho các Chương trình phối hợp có hiệu quả; cho phép các Chương trình đề xuất một số dự án KH&CN mới sau khi kết thúc giai đoạn 2020, nhằm tổng hợp kết quả nghiên cứu của các bên trong giai đoạn 2016-2020, tổ chức hoàn thiện các gói giải pháp KH&CN liên ngành, liên vùng để chuyển giao vào thực tiễn ở các vùng